

ЕКОНОМІКА

УДК 331.108:330.341.1:658.51

DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2022-4-1>**Вороніна В.Л.**кандидат економічних наук, доцент,
Полтавський державний аграрний університет**Нечитайло Ю.А.**здобувач вищої освіти,
Полтавський державний аграрний університет**ІНВЕСТИЦІЇ: ФАКТОРИ ТА РИЗИКИ**

У статті актуалізовано питання щодо заходів, спрямованих на соціально-економічний розвиток країни шляхом підвищення її інвестиційної привабливості. Акцентовано увагу на тому, що інвестиції відіграють важливу роль на всіх етапах розвитку економіки та суспільства. У періоди політичної та економічної нестабільності роль та значення інвестицій, їх вплив на виробництво, інфраструктуру, зайнятість населення та інші сфери життєдіяльності, зростає. Саме інвестиції стають найважливішим інструментом вирішення численних невідкладних проблем та активної інтеграції державної економіки у світовий економічний простір. Автором здійснено огляд факторів впливу на залучення прямих іноземних інвестицій. Розглянуто складові, кожен з яких характеризується цілою групою показників інвестиційного ризику: економічний ризик; соціальний ризик; фінансовий ризик; управлінський ризик; екологічний ризик; кримінальний ризик. Окреслено шляхи покращення інвестиційної привабливості країни.

Ключові слова: економіка, інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційний клімат, інвестиційний ризик, фактори впливу.

Voronina Viktoriia, Nechytailo Yurii

Poltava State Agrarian University

INVESTMENTS: FACTORS AND RISKS

The article deals with the issue of measures aimed at the socio-economic development of the country by increasing its investment attractiveness. It is emphasized that investments play an important role at all stages of economic and social development. In periods of political and economic instability, the role and importance of investments, and their impact on production, infrastructure, employment, and other spheres of life are growing. It is investments that become the most important tool for solving numerous urgent problems and active integration of the state economy into the world economic space. Investment policy has a decisive influence on the activity of any sphere of the national economy. Investment attractiveness is one of the main aspects of stable development of the territory, and business entities are one of the driving forces of economic growth not only in one region but also in the state as a whole. The author reviewed the factors influencing the attraction of foreign direct investments. It is noted that before the start of the war in Ukraine, the "investor attraction" package looked convincing. The following advantages are highlighted: excellent infrastructure, relatively inexpensive skilled workforce, educated personnel, high investment income, and convenient logistics. Among the disadvantages are the challenges of the law enforcement and judicial system, systemic corruption, the high level of bureaucracy in permitting processes, and the closure of certain industries for foreign investment. After February 24, war risks were added, among them: logistical obstacles, the possibility of destruction or seizure of assets, infrastructure problems, the impossibility of attracting foreign loans and insurance, and force majeure circumstances of payments. Current political factors indicate that budget funds are limited; the possibilities of legislative, normative, customs and other regulations are constrained by the framework of uncertainty; the possibilities of state regulation lie only in the area of development and implementation of deterrence or support measures. The components, each characterized by a whole group of investment risk indicators, are considered: economic risk; social risk; financial risk; managing risk; environmental risk; criminal risk. The ways to improve the country's investment attractiveness are outlined.

Keywords: economy, investment, investment activity, investment climate, investment risk, influencing factors.

Постановка проблеми. Розглядаючи тенденції розвитку України, слід відзначити стримуючі фактори її економічного розвитку, а саме: війна, соціальна нестабільність, загострення епідеміологічної ситуації, і навіть обмеження зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів господарювання. Одним із шляхів, спрямованих на соціально-економічний розвиток країни, є підвищення її інвестиційної привабливості. Адже, інвестиції відіграють важливу роль на всіх етапах розвитку економіки та суспільства. У періоди політичної та економічної нестабільності роль та значення інвестицій, їх вплив на виробництво, інфраструктуру, зайнятість

населення та інші сфери життєдіяльності, зростає. Саме інвестиції стають найважливішим інструментом вирішення численних невідкладних проблем та активної інтеграції державної економіки у світовий економічний простір. Інвестиційна політика має вирішальний вплив на діяльність будь-якої сфери народного господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні засади інвестицій та інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання досліджують у своїх працях вітчизняні та закордонні науковці, зокрема Атамась Г., Бланк І., Базилюк Я. Б., Гейко Т.,

Дешко А., Петренко О., Покришка Д., Харчук С., Шайтанова Є., Шевченко А. та інші.

Так, Бланком І. [2] досліджено загальнонаукові аспекти стосовно інвестицій, загальні і порівняльні ефективності інвестицій та інвестиційних проєктів. На думку Харчук С. «...інвестиційна діяльність стає найважливішою складовою світових економічних відносин, що впливає на інтереси все більшої кількості підприємств як тих, які приймають інвестиції, так і тих, які є їхніми джерелами» [6]. Шайтанова Є. зауважує на тому, що «...інвестиції забезпечують розвиток економіки, тому необхідно стимулювати зростання інвестицій в основний капітал підприємства» [7, с. 175]. Ряд науковців відзначають невідповідність національної економіки до роботи в умовах кризи та недостатність власних ресурсів підприємств, що призводить до суттєвого зниження обсягів виробництва, старіння основних фондів, стрімкого погіршення фінансового стану суб'єктів господарювання» [1; 3; 6]. В сучасних публікаціях основна увага приділяється процесу відновлення країни після війни. Але проблема полягає не тільки в тому, щоб перезапустити економіку, але й у тому, щоб відновлення стало стійкішим.

Незважаючи на значні дослідження в галузі інвестування, недостатньо дослідженими залишаються питання зміни пріоритетних напрямів інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання в період політичної та економічної кризи.

Формування цілей статті. Метою даної статті є аналіз факторів і ризиків державної інвестиційної

діяльності в сучасних умовах та окреслення шляхів покращення інвестиційної привабливості країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестиційна привабливість є одним із головних аспектів стабільного розвитку території, а суб'єкти бізнесу виступають однією з рушійних сил зростання економіки не лише одного регіону, а й держави в цілому [1].

Інвестиційна привабливість безпосередньо залежить від інвестиційного клімату держави. Інвестиційний клімат є сукупністю соціально-економічних, політичних та фінансових факторів, що визначають ступінь привабливості інвестиційного ринку та величину інвестиційного ризику.

Ефективність залучення прямих іноземних інвестицій у підприємства залежить від достовірності визначення факторів, їх подальшого економічного оцінювання, прогнозування та моніторингу. Узагальнену типологію факторів впливу на залучення прямих іноземних інвестицій наведено на рис. 1.

До початку війни в Україні пакет «залучення інвестора» виглядав переконливо. Серед переваг можна виділити чудову інфраструктуру, відносно недорого кваліфіковану робочу силу, освічені кадри, високий інвестиційний дохід на вкладений долар через політичні ризики, що призводять до недооціненості активів, зручну логістику. Серед недоліків – виклики правоохоронної і судової системи, системна корупція, висока бюрократизованість дозвільних процесів і закритість окремих галузей для іноземного інвестування. Після 24 лютого додалися воєнні ризики. Серед них: логіс-

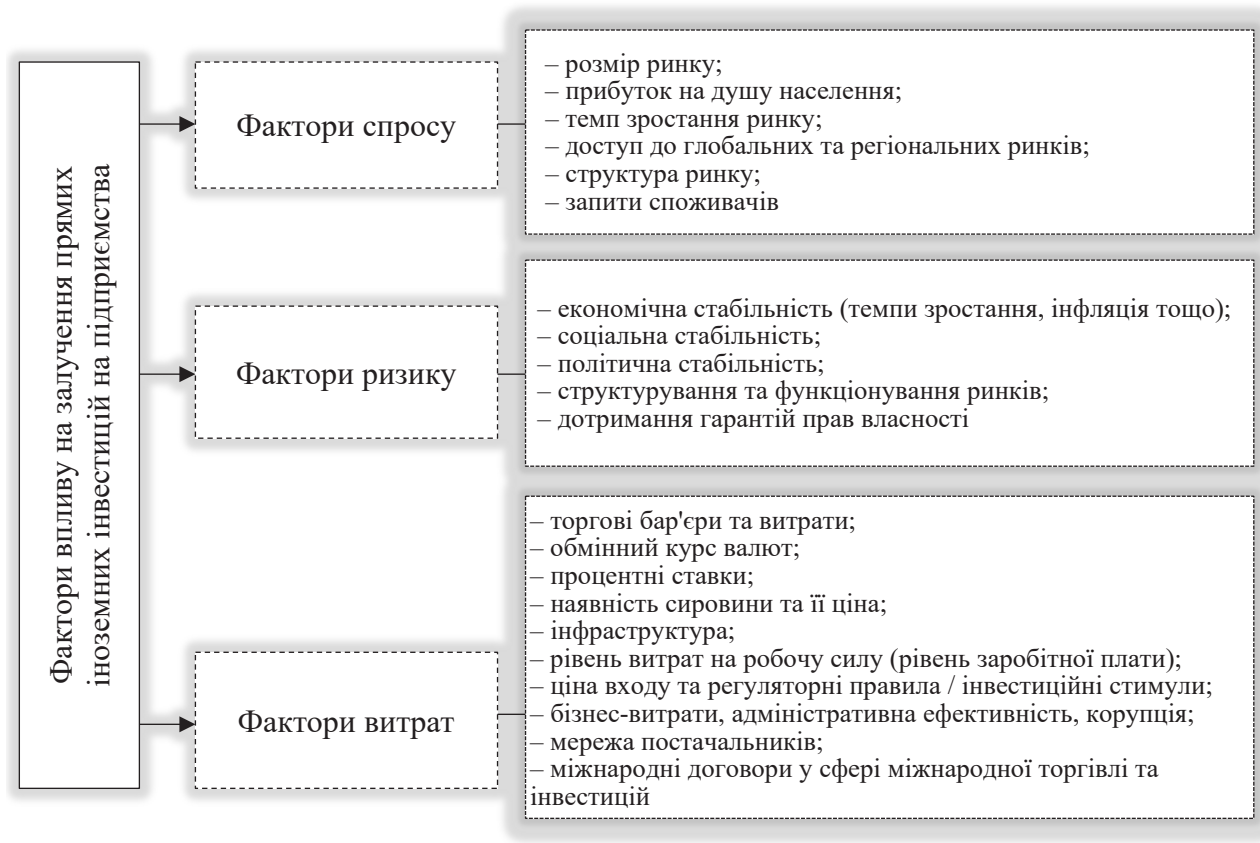

Рис. 1. Фактори, що впливають на залучення прямих іноземних інвестицій

Джерело: узагальнено автором на основі [6]

тичні перепопи, можливість знищення чи захоплення активів, проблеми з інфраструктурою, неможливість залучення іноземних позик та страхування, форсмажорні обставини платежів.

Чинні політичні чинники свідчать, про те, що: бюджетні кошти обмежені; можливості законодавчого, нормативного, митного та іншого регулювання обмежені рамками невизначеності; можливості держрегулювання лежать лише у площині розробки та впровадження заходів стримування чи підтримки.

Діючі економічні чинники відображають, що для розвитку внутрішнього ринку та збільшення експорту потрібні енергійні дієві заходи щодо формування платоспроможного ринку збуту.

Соціальні чинники свідчать про необхідність підняття статусу промисловості в суспільстві та формування умов для забезпечення провідних галузей кадрами фахівців та робітників, забезпечення достатньої кількості робочих місць та регулярної виплати заробітної плати.

Технологічні фактори показують необхідність модернізації всієї промисловості країни, яка б значно розширила внутрішній ринок, оцінки наявного науково-виробничого потенціалу в передових напрямках науки і техніки та визначення інноваційних шляхів розвитку провідних галузей, розробки заходів щодо підвищення інноваційної активності в галузях та проведення масштабних НДР з метою оновлення продукції, що випускається, для підвищення її конкурентоспроможності [5].

Інвестиційний ризик передбачає ймовірність знецінення інвестицій та втрати доходів інвесторів внаслідок невизначеності дій органів державної влади, помилок у корпоративному управлінні та непередбачених ситуацій, що не залежать від керівництва компанії та органів державної влади [1].

Інвестиційний ризик у своїй сутності поділяється на ризик реальних інвестицій (інвестиції у виробництво), ризик фінансових (портфельних) інвестицій та ризик упущеної вигоди.

Причинами виникнення непередбачених втрат є різні внутрішньо- і зовнішньоекономічні ситуації, некомпетентність самого інвестора або політична ситуація у світі. Так, ці причини поділяються на дві групи:

1-я група: систематичні (ринкові) ризики. Ця група ризиків впливає на всіх учасників фінансової системи чи конкретного ринку. Найяскравішим прикладом є фінансова криза, яка внесла свої корективи у процес роботи всіх фінансових установ у світі. Ринковим ризиком для портфеля акцій буде падіння фондового індексу, що впливає на всі компанії, незалежно від участі в індексі;

2-я група: несистематичні або специфічні ризики. Кожен інвестиційний інструмент має свої унікальні якості, і потенційні джерела втрат у них теж унікальні [7, с. 178].

Інвестиційні ризики визначаються особливостями інвестиційної діяльності, а саме:

- інвестиції, заграбувані в різних інвестиційних заходах, які відрізняються між собою за рівнем прибутковості та ризику. Відповідно, потрібно оптимізувати портфель інвестицій за цими критеріями;

- на інвестиції можуть вплинути різні фактори, що також відрізняються рівнем ризику;

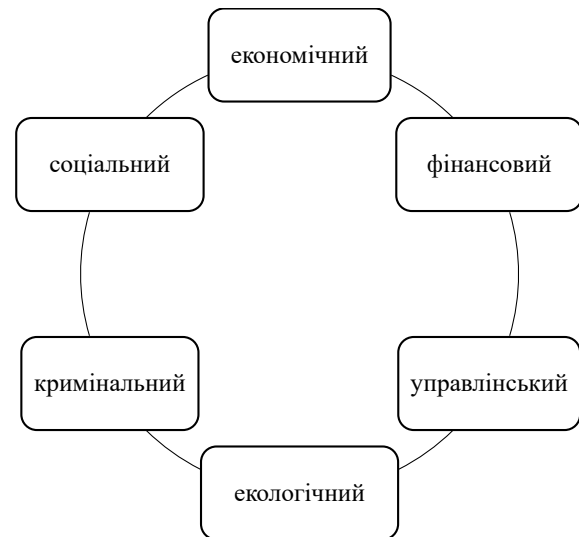

Рис. 2. Складові інвестиційного ризику

- життєвий цикл інвестиційного проекту: періоди проектів можуть бути різними, вони можуть просуватися у сприятливих та несприятливих умовах. Ступінь ризику значний, оскільки неможливо передбачити всі можливі фактори, які можуть вплинути на збитки;

- якщо говорити про фактори, на які необхідно звернути увагу при оцінці ризиків інвестиційного проекту, можна виділити такі (найбільш загальні) ринкові фактори: ціна товару та обсяг продажу; ціна на сировину та матеріали.

Таким чином, слід зазначити, що інвестиційний ризик включає шість напрямів в якості складових, кожен з яких характеризується цілою групою показників (рис. 2):

- економічний ризик відображає основні тенденції розвитку малого, середнього та великого бізнесу у регіоні через призму промисловості, сільського господарства та торгівлі, а також знос основних фондів та частку збиткових підприємств;

- соціальний ризик показує рівень напруженості у регіоні, динаміку показників безробіття, частки прожиткового мінімуму населення, а також етнічних особливостей;

- фінансовий ризик відбиває загальний рівень фінансової надійності потенційних контрагентів. Фінансовий стан органів влади оцінюється через призму поточного боргового навантаження, здатність покривати витрати за рахунок власних доходів та рейтингів кредитоспроможності. Ризики у бізнес-середовищі оцінюються через рівень простроченої кредиторської заборгованості;

- управлінський ризик, який виступає в ролі характеристики управлінської діяльності, що здійснюється в ситуації значного ступеня невизначеності з таких причин: недостатність інформації; вибір менеджером альтернативи рішення, пов'язаного з високою ймовірністю несприятливих умов реалізації;

- екологічний ризик має на увазі ймовірність виникнення негативних змін у навколишньому природному середовищі або віддалених несприятливих наслідків змін, які виникають внаслідок негативного впливу на навколишнє середовище. Екологічний ризик може бути спричинений як надзвичайними ситуаціями при-

родного та антропогенного, техногенного характеру, так і повсякденними екологічними аспектами діяльності організації;

– кримінальний ризик, який характеризує рівень злочинності в регіоні з урахуванням тяжкості злочинів, кількості злочинів економічної та іншої спрямованості.

Грунтуючись на перерахованих вище проблемах, для їх вирішення, насамперед, необхідно провести законодавчу [4] та економічну реформу з метою мінімізації всіх фінансових ризиків на фінансово-економічній арені та захисту прав інвесторів. Жоден інвестор не зможе вкласти свій капітал, не маючи захисту та страхівки від держави. Також потрібно додати максимальні зусилля для залучення молодих висококваліфікованих фахівців до інвестиційної діяльності, надання всіх

необхідних умов життя для здобуття якісної освіти, гідної оплати праці, безпеки життя та якнайшвидшого розвитку інвестиційного потоку. Інтелектуальні інвестиції також відіграють вагомую роль у розвитку країни.

Висновки. Отже, зважаючи на негативні тенденції останніх років, зокрема скорочення обсягу інвестування у всіх видах промислової діяльності, доцільним є покращення інвестиційної привабливості країни шляхом безпосередньої участі держави у гарантуванні захисту і безпеки капіталовкладень інвестора, формуванні ефективної інвестиційної стратегії, формуванні необхідної законодавчої бази у сфері інноваційно-інвестиційних процесів, гармонізації вітчизняного законодавства зі стандартами ЄС, що в свою чергу зумовить зростання припливу інвестицій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Базиліук Я. Б., Покришка Д. С., Гейко Т. Ю., Дешко А. Л. Щодо заходів економічного відновлення України. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-01/zahody-ekonomichnogo-vidnovlennya.pdf>
2. Бланк І. А. Інвестиційна політика підприємства: восьмь основних етапів. URL: <http://www.management.com.ua/finance/fin249.html>
3. Петренко О. П., Шевченко А. А., Атамась Г. П. Інституційне забезпечення державного управління у сфері залучення інвестицій в національну економіку. *Економіка харчової промисловості*. 2021. № 13. URL: <https://journals.onaft.edu.ua/index.php/fie/article/view/2217>
4. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
5. Radek Zdeněk, Jana Lososová. Investments of Czech farms located in less favoured areas after EU accession. *Agric. Econ. Czech*, 2020. 66: 55–64.
6. Харчук С. А. Стан інвестиційної діяльності підприємств України в умовах економічної нестабільності. *Економіка та держава*. 2020. № 1. С. 66–72. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4489&i=11>
7. Шайтанова Є. С. Моделювання управління інвестиційними ресурсами підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Випуск 4 (16). С. 174–178.

REFERENCES

1. Bazyliuk Ya. B., Pokryshka D. S., Heiko T. Yu., Dshko A. L. Shchodo zakhodiv ekonomichnoho vidnovlennia Ukrainy [Regarding measures of economic recovery of Ukraine]. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen*. Available at: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-01/zahody-ekonomichnogo-vidnovlennya.pdf>
2. Blank I. A. Investitsionnaya politika predpriyatiya: vosem osnovnykh etapov [Enterprise investment policy: eight main stages]. Available at: <http://www.management.com.ua/finance/fin249.html>
3. Petrenko O. P., Shevchenko A. A., Atamas H. P. (2021). Instytutsiine zabezpechennia derzhavnoho upravlinnia u sferi zaluchennia investytsii v natsionalnu ekonomiku. [Institutional support of state administration in the sphere of investment attraction in the national economy]. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*, no. 13. Available at: <https://journals.onaft.edu.ua/index.php/fie/article/view/2217>
4. Pro investytsiinu diialnist [About investment activity]: Zakon Ukrainy vid 18.09.1991 No. 1560-XII. Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
5. Radek Zdeněk, Jana Lososová (2020). Investments of Czech farms located in less favoured areas after EU accession. *Agric. Econ. Czech*, 66: 55–64.
6. Kharchuk S. A. (2020). Stan investytsiinoi diialnosti pidpriemstv Ukrainy v umovakh ekonomichnoi nestabilnosti [The state of investment activity of Ukrainian enterprises in conditions of economic instability]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 1,0 pp. 66–72. Available at: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4489&i=11>
7. Shaitanova Ye. S. (2018). Modeliuvannia upravlinnia investytsiinymy resursamy pidpriemstva [Modeling the management of investment resources of the enterprise]. *Ekonomichnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii*, no. 4 (16), pp. 174–178.